

TOUKOMIES

KARJALAN SIVISTYSSEURAN AIKAKAUSLEHTI
KAHDEKSAS VUOSIKERTA

N:o 3

Maaliskuu

1932

Ilmestyy Helsingissä kuun 1 p:nä, paitsi tammi—helmik. n:ot yhdessä helmik. 1 p:nä, kesä—heinäk. n:ot kesäk. 1 p:nä elo—syysk. n:ot syysk. 1 p:nä ja marras—jouluk. n:ot joulunumerona jouluk. 1 p:nä. — *Tilauhinnat*: 30 mk. vuosik. ja 15 mk. puolivuosik. — *Ilmoitushinnat*: 4 mk. 50 p. palstamillim., pysyvistä ilmoituksista alennusta sopimuksen mukaan.

Päätoimittaja: IIVO HÄRKÖNEN, Helsinki, Runebergink. 32 A, as. 15. Puh. 42 512.

Julkaisija ja konttori: KARJALAN SIVISTYSSEURA, Helsinki, Runebergink. 32 C, as. 36. Puh. 44 407. Av. 11—2.

Karjalan viimeinen kansannousu.

Sen taloudellisia ja poliittisia syitä.

Itä-Karjalan aseellisen vapaustaistelun sarja alkoi v. 1918 ja päättyi maaliskuun alussa 1922 eli jotenkin täsmällisesti kymmenen vuotta siten. Tämä nelivuotinen ajanjakso oli yhtämittaista ja verrattain ankaraa taistelua, vaikkakin se luonnollisesti oli vain osittain aseellista. Viimeisestä aseellisen taistelun vaiheesta on lehdistä näinä aikoina ollut puhetta, osaksi kuitenkin jossain määrin harhaanjohtavaa. Taistelujen ympärille punoutuneet asiat ovat siksi laajoja, että lyhyen kirjoituksen puitteisiin voi vain joitakin viittauksia mahtua. Sen vuoksi tässä käsittelemme vain lyhyesti tärkeimpiä syitä, jotka aiheuttivat viimeisen aseellisen taistelun alkamisen, ja siitä johtunutta tilannetta.

Tärkeimpinä syinä marraskuun alussa 1921 alkaneeseen aseelliseen taisteluun voidaan todeta olleen seuraavat seikat:

1) Karjalaiset johtomiehet ja yleensä väestön valistunein osa tunsivat yksityiskohtaisesti *Tarton rauhansopimuksen* Itä-Karjalaa koskevat lupaukset. Varsinkin Suomessa olleet pakolaiset olivat tutustuneet niihin, mutta kotiin palattuun he näkivät, ettei Karjalassa ollut jälkeäkään lupaus-ten täyttämistä havaittavissa.

2) Väestöön kohdistunut *mielivalta* ja siitä johtunut tavaton turvattomuuden tunne.

3) Ankarat *elintarpeiden puute* ja lisäksi tulvien vuoksi sattunut ankara *heinäkato*.

4) *Luontaisveronkanto*. Loppukesällä 1921 tuli tunnetuksi neuvostoviranomaisten määräys veronkannon suorittamisesta. Määrättiin erikoiset viranomaiset järjestämään sängen laajaksi suunniteltua elintarpeiden viimeisten jäännösten suoranaista ryöstöä. Tätä varten annettiin m. m.

»Lyhyitä ohjeita elintarpeiden ja raaka-aineiden luontaisveron keräyksen ohjaajille kunnissa», joka käsittää 15 tiheään kirjoitettua sivua. Niiden mukaisesti oli laadittava luettelo viljelysalueista kullakin paikkakunnalla, mutta oli *»kylvöalue luetteloitavalla maalla laskettava kaksinkertaiseksi»*. Siipikarjasta piti maksaa sielläkin veroa, missä, kuten Vienan Karjalassa, siipikarjanhoitoa ei lainkaan ole. Niityt jaettiin kahteen luokkaan, »tulva- ja kuiviin niittyihin». Vaikka hyvin tiedettiin, että tulvat olivat estäneet Vienassa heinäkorjuun joko suurimmaksi osaksi tai kokonaan, päätettiin, että veroa oli kannettava 8 puutaa korkeimmassa ja 3 puutaa alimmassa luokassa destjatinalta. (Hyvinäkään vuosina ei destjatinalta tule muuta kuin 3—4 puutaa.) Verot oli määrätty kannettavaksi m. m. *voivero* ennen 1/VII 21, heinävero ennen 1/2 22 j. n. e. Myöhemmin eivät veronkantajatkaan, jotka oli ankarilla ukaaseilla lähetetty n. s. *»elintarverintamalle»*, voineet saada »kannetuksi» veroa, minkä johdosta 22/IX 21 Kemin kihlakunnan toimeenpanokomitea antoi uudet »ohjeet», missä sallittiin *lihan, voin ja leivän keräys* vaihtaa muita elintarpeita koskevaksi, joko niin, että niitä vaihdetaan keskenään tai kerätään munia (!) tai lohta, siikaa, harjusta, lahnaa tai nieriäisiä. Kala piti tietysti olla *suolattua*, vaikka suolaa ei oltu nähtykään silloin vuosiin monin paikoin Karjalassa. Tämä »verotus» meni yli voimien ja karjalaiset pitivät jo varhain syyskesällä koukousia, joissa pidetyt pöytäkirjat osottavat parhaiten asianlaidan. Niinpä Kontokin kunnassa, joka on Suomen rajalla ja jonka väestö joutui vähiten kärsimään sen vuoksi, että siellä oli

mahdollisuus jossain määrin sentään saada apua Suomesta käsin, pidettiin 13/9 21 yleinen kokous, missä oli edustettuna Kontokin, Vatasalmen ja Vonkajärven kylien asukkaat. Käsittelyalaisena oli yksinomaan luontaisverokysymys. Kokouksen avajaana oli kunnan toimeenpanevan komitean puheenjohtaja. Pöytäkirjan mukaan lausuttiin päätöslauselmassa m. m.:

»Me karjalaiset, jotka olemme saaneet nähdä kurjuutta ja puutetta jo ennen sotaakin, olemme syöneet monta pettuleipäveroa, samoin on karjammekin asema, ei ole paremmat päivät olleet karjallekaan. Heinää saadaan suurimmaksi osaksi suosta, eikä edes riittävästi sitäkään. Lehtitertuilla ja sammalilla on täytynt karja viedä yli talven, samoin on karjalaitumetkin, kuivat kankaat ja suot, niityistä ei ole puhuttakaan. Koska siis on näin huonot ja raskaat elinedot ihmisillä ja karjallakin, niin on mahdollista itsemmekin tulla toimeen omalla tuotannolla. Niin on meidän aivan mahdollista suorittaa luontaisveroa ainakaan tältä vuodelta, torjuaksemme suurempaa nälkää keskuudestamme. Pyydämme siis ottamaan huomioon meidän oman tilanteemme jo ennen sotaa (mailmansotaa) ja vielä enemmän nyt, kun on itsellämmekin nälkä suurin vihollinen. Kalanvaihto kysymys on kyllä hyvä siellä missä sitä on saatavissa, vaan meidän kunnassamme ei saa mainittujen kalojen sukuakaan. Villaveron on myös selvästi selvitettävissä perin vaikeaksi, seuraavasta syystä: meidän lampaistamme joita ei monta talossa olekaan, on niistäkin vienyt tauti ja karhut hävittäneet niitä tuntuvasti».

Samanlaisia kokouksia oli pidetty ja päätöksiä tehty muuallakin, nöyrässä, alistuvassa mielessä, mutta se vain pahensi asiaa. Viimeisissä ohjeissa 22/9 1921 Kemistä määrättiin jyrkästi, että lihaverosta oli suoritettava 50 % 15/XI ja loput 1/1 22, voista 50 % 15/X ja loput 15/XI, villasta 50 % 1/X ja loput 1/XII sekä heinästä 25 % 15/XI ja 75 % 15/XII 21. Lisäksi näissä ohjeissa ankarin sanoin käskettiin »elintarverintamille» komennettuja tovereita panemaan täytöntön elintarvevero. Ohjeissa lausuttiin m. m.: »Kaikki toverit, jotka eivät käsitä elettävän hetken merkitystä ja heidän suoritettavakseen annetun työn merkitystä, heillä ei ole paikkaa elintarverintamalla, heidät on sieltä poistettava ja asetettava heidän nimensä mustalle taululle». Ja edelleen: »Työhön toverit, muistakaa, että karkulaisuuden ja lurjustelemisen ja sabotaasin vuoksi elintarverintamalla tullaan vetämään sotilasvallankumoukselliseen tribunaaliin ja tuomitsemaan samoin kuin tarkoituksellinen petturi taistelurintamalla».

Tämä verotus koetettiin todella panna väkivalloin toimeen, mutta se ei onnistunut. Jo itäisimmässä Vienan kunnissa, joista kaikkein vähimmin olisi ollut mitään saatavissa, herättivät nämä vaatimukset ankaraa katkeroitumista, joka kohosi huippuunsa ja johti lopulta aseelliseen

vastarintaan seuraavassa kohdassa mainittujen tapausten johdosta.

5. Bolshevikit olivat näet päättäneet tukahuttaa vienalaisten vapauden kaipuun paitsi aineelliseen puutteeseen, myöskin vereen. Oli päätetty panna syytteeseen parhaat täysikasvuiset miehet, noin 15—20 % eri kuntien väkiluvusta, Kemin sotatribunaaliin vastaamaan muka edellisenä vuonna suorittamastaan neuvostovastaisesta kapinasta. Näin oli haastettu Suikujärven kunnasta 180 miestä, Tunkuan kunnasta 270 miestä (Suikujärvellä oli v. 1907 1075 asukasta, Tunkualla samana vuonna 2286 asukasta) määrääpäiviksi Kemiin ja sen jälkeen oli ilmoitettu jatkettavan »sotaoikeutta» kaikkien Vienan kuntien kanssa, nimenomaan etukäteen uhkaamalla, että suurin osa tai kaikki tullaan ampumaan konekivääreillä, viattomat mahdollisesti pääsevät pitkäaikaisella pakkotyöllä. Lisäksi oli haastettavat määrä käydä vangitsemassa kotona ja tuoda puna-armeijan avulla Kemiin.

Noita molempia tarkoituksia varten lähetettiinkin lokakuun lopulla kolme eri »rankaisuretkikuntaa» Vienan Karjalan sisäosia kohden, yksi Rukajärvelle, yksi Tunkualle (ja Suikujärvelle) ja yksi Kemistä itään Voijärvelle ja Paanajärvelle. Näiden saapuminen sai kapinan puhkeamaan heti ilmituleen.

Samaan aikaan kuin nämä rankaisuretkikunnat lähtivät liikkeelle, saapui Suomessa oleville Itä-Karjalan johtomiehille Karjalasta käsin tietoja, joiden mukaan aseellista toimintaa ei luultu voitavan välttää, koska olot Karjalassa olivat käyneet sietämättömiksi. Samalla tiedusteltiin, voidaanko Suomesta käsin antaa mitään apua. Neuvottelujen jälkeen lähetettiin täältä kiireellisesti tieto tällä välin Karjalassa muodostuneelle metsäsissijärjestölle, ettei nyt olisi missään tapauksessa ryhdyttävä aseelliseen toimintaan, koska ei ollut olemassa mitään toiveita riittävästä avunannosta. Mutta ennenkuin tämä tieto oli saapunut perille, olivat ensimmäiset taistelut jo alkaneet. Karjalan Suomessa olevilla johtajilla oli nyt kaksi vaihtoehtoa edessään: joko passiivisesti tai aktiivisesti vastustaa uutta aseellista nousua, jolloin taistelut olisivat päättyneet verrattain lyhyeen tai sitten tukea sitä kaikin voimin ja siten antaa taistelun jatkua mahdollisimman kauan. Oli luonnollista, ettei karjalaisilla ollut muuta valittavaa kuin jälkimmäinen vaihtoehto siitä huolimatta, että saattoi melko varmasti nähdä, miten taistelu lopullisesti päättyisi.

Laskiaistunnelmaa ja vanhan runon kajastusta.

Näin talven taituessa, jolloin mittari osoittaa vaihtelevaista ilmaa, palaa ajatus menneeseen, joka on ollut, mutta joka uudelleen ilmestyy omin tarkoituksin ja muodoin.

Jo on laskettu laskiaismäet, hinattu suuri reslareki korkealle mäelle, täytetty se iloisella naurulla ja

huudolla ja, huhhei, tulla huristettu huipulta alas laaksoon, joka on ottanut vastaan lapsensa armollisesti. On syöty päälle paistit ja piirakat ja pistetty avaran talonpoikaistalon tuvan lattialla tanssiksi. Ja niin on hanuri soinut ja palkit paukkuneet. Vielä muutakin mukavaa on keksitty. Laskiaisajelu on kuulunut päiväjärjestykseen.

Mutta mitä ihmeitä mielikuviutus saakaan aikaan! Aikamies, joka on jo kahdenkymmenen vuoden aikana

ehtinyt pesiä pääkaupunkilaiseen kivimuuriin kuin karhu luolaansa, on muistellessaan kuluneita muuttanut rasavilliksi pojannaskaliksi, huolettomaksi vekaraksi, jolla ei ole huolta huomenesta ja jonka maailman rajat ovat helposti tavoitettavissa. Aikamies on astunut menneisyyteensä ja seisoo Karjalan kamaralla, joka on kerran hänet parkuvaisena päästänyt ilmoille, syöttänyt ja juottanut, koulunnut ja kasvattanut ja jättänyt sitten oman onnensa nojaan kuin jänis poikasensa. Sellaiseksi naskaliksi on käden käänteessä muututtu, saatu koulukirjat kainaloon ja maisterien läksyt ja löylytykset pääkuoreen.

Koulukirjoista ja laskiaisesta on helppo hypätä helmiin loppuun. Päivät kulkevat ihmeteltävän nopeasti, melkein kuin pikajunat, jotka eivät tunne tarvetta pysähdellä muuta kuin suuremmilla asemilla. Ennen kuin ehtii ajatellakaan, ollaan jo Kalevalanpäivän kynnyksellä. Pieni koulukaupunki hieroo helmikuun härmiä silmistään. Koulun juhlasali koristetaan köynnöksin ja kukin ja Paikkarin pojan rintakuva kohotetaan korokkeelle kaateerinviereen. Meidät pojannappulat viedään pitkissä riveissä kuulemaan ja näkemään sitä, mitä on saatu mahdutetuksi Kalevalan päivän ohjelmaan juhلاميelta

Seuraavien lähikuukausien aika kului kuumeisessa työssä, toisaalta kotiin lähetettävän avunannon järjestämiseksi ja perille toimittamiseksi, toisaalta Itä-Karjalan kysymyksen saattamiseksi päiväjärjestykseen ratkaisuaan odottavana kansainvälisenä kysymyksenä.

Edellisessä työssä avusti tarmokkaasti karjalaisia heidän pyynnöstään muodostettu suomalainen avustuselin, Itä-Karjalan avustuskeskus, minkä lisäksi yhteistyössä sen rinnalla toimi eräitä muitakin avustuselimiä. Duodecimien järjestämä ambulanssitoiminta siihen liittyvine keräyksineen ansaitsee tässä suhteessa erikoisen maininnan. Oli luonnollista, että valistustoiminta kohdistui suurelta osalta tuona aikana ulkomaihin, joiden sanomalehdistö ja suuri yleisö oli kiinnittänyt huomionsa olemassa olonsa puolesta taistelevan pienen heimon ankaraan kamppailuun. Monista maista saatiinkin aineellista ja moraalista tukea tuona aikana. Tärkein saavutus

alkaneesta taistelusta oli kuitenkin se, että Suomen hallitus jätti riitakysymyksen Kansainliiton neuvoston käsiteltäväksi pyytäen sen toimenpiteitä asian saattamiseksi tyydyttävään ratkaisuun. Asian kansainvälisen käsittelyn yhteydessä jo tuolloin sekä myöhemmin on karjalaiselta taholta voitu esittää asiaa valaisevaa aineistoa, joka on ollut omansa helpottamaan oikean käsityksen leviämistä asiasta sivistyneessä maailmassa.

Tuloksena tuosta taistelusta, vaikka se päättyikin Itä-Karjalan alueen jäämiseen venäläisen miehityksen alaiseksi, on ollut kysymyksen laajemman kansainvälisen käsittelyn alkamisen ohella myöskin karjalaisen itsetunnon syventyminen ja yhteistunteen kasvaminen. Epäilemättä tuo taistelu on vaikuttanut myös jossain määrin lieventävästi neuvostohallituksen toimenpiteiden ja sen Karjala-politiikan laatuun.

W. Keynäs.